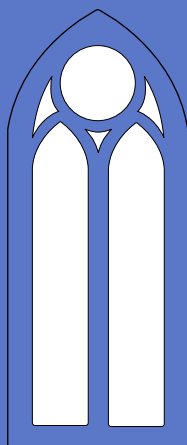

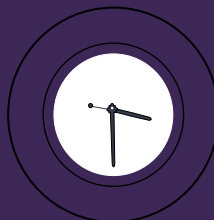

**Latvijas Mākslas
akadēmija**

XII Maģistrantu zinātniskā konference

Referātu tēzes

Latvijas Mākslas akadēmija
Rīgā, Kalpaka bulvārī 13
www.lma.lv

Referenti: Latvijas Mākslas akadēmijas Maģistrantūras programmas
studenti

Sekciju vadītāji: Latvijas Mākslas akadēmijas Doktorantūras
programmas studenti

Konferenci organizē: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures
un teorijas katedra
Katedras vadītāja: prof., Dr. art. Silvija Grosa
Mācību metodiķe: Mag. art. Laurance Rozentāle

Par tekstu literāro redakciju atbild referātu autori un viņu maģistra
darbu vadītāji

Referātu tēžu sastādītāja: Silvija Grosa
Vāka dizains un makets: Annija Grosa

ISBN: 978-9934-630-16-3

XII Maģistrantu zinātniskās konferences programma

2024. gada 19. janvārī
Kalpaka bulvārī 13, 16. telpā

No 9:30 – Pulcēšanās

9.45 Konferences atklāšana. Ievadvārdi

LMA prorektore zinātniskajā darbā, asoc. prof. Agita Gritāne, LMA Mākslas vēstures un teorijas katedras vadītāja, prof. Silvija Grosa

1. SEKCIJA vada – Mag. art. Agnese Tambaka

10:00 – 10:20 Ronalds Lūsis

Rīgas Doma kapa plāksnes

10:20 – 10:40 Jekaterina Miļgroma

Rīgas Grebenščikova vecticībnieku baznīcas ikonas „Tā kunga ieiešana Jeruzalemē” ikonogrāfija

10:40 – 11.00 Liesma Zariņa

Sienu gleznojumu izpēte kāpņutelpā, Laimdotas ielā 30

11.00 – 11.20 Santa Sleikša

Sprēslīcas 20. gs 40. -80. gadu etnogrāfisko ekspedīciju liecībās Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuvē

11.20 – 11.40 Līva Uzulniece

Jehuda Pens. Ebreju māksla un dzīvesziņa

11:40 – 12:00 Pārtraukums

2. SEKCIJA vada – Mag. art. Ieva Kalniņa

12:00 – 12:20 Krista Petrauska

Padomju laika altārgleznu gleznotāji Latvijā un Lietuvā

12.20 – 12:40 Agnese Strautiņa

Kombināta “Māksla” darbi Rīgas kafejnīcu interjerā 20. gadsimta 70. gados

12:40 – 13:00 Katrīna Daugule

Ieskats Arnolda Plauža un Gunāra Bindes radošajā sadarbībā

13:00 – 13:20 Džūlija Rodenkirhena

Fotomontāžas un kolāžas Latvijas fotogrāfijas vēsturē: Vilhelms Mihailovskis

13:20 – 13:40 Kornēlija Karolīna Ābele

Pasaules latviešu dizaina mākslinieku video saiets Rīgā 1990. gadā

13:40 – 14:40 Pārtraukums

3. SEKCIJA vada – Mag. art. Liana Ivete Žilde

14:40 – 15:00 Agnese Frickausa

Ieskats Oskara Vailda “Salomes” iestudējumu scenogrāfijā latviešu teātros un operā 20. un 21. gadsimtā

15:00 – 15:20 Ketrīsa Petkeviča

Vardarbības pret sievietēm Latvijā problēmas aktualizēšana caur akciju – performanci

15:20 – 15:40 Katrīna Vastlāve

Mākslas uztveres dekonstruēšana. Performatīvais aspekts grupas LPSR Z darbībā

15:40 – 16:00 Žanete Liekīte

Mākslinieku pašorganizētās iniciatīvas Latvijas laikmetīgās mākslas telpā

16:00 – 16:20 Laima Daberte

Atmiņa. Telpa kā atmiņas nesējs

16.20 Konferences noslēguma diskusija

Ronalds Lūsis

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Rīgas baznīcu kapu plākšņu izpēte

Maģistra darba vadītājs: Doc. Rihards Pētersons

Rīgas Doma kapu plāksnes

Rīgas Domā atrodas daudzskaitlīgākais kapu plākšņu kopums vienā ģeogrāfiskā vietā bijušajā Livonijas teritorijā. Doma ansamblī ir konstatējams vairākas apbedījumu zonas - krusteja, dārzs, jeb Zaļā kapsēta, Doma laukuma padziļinājums, jeb Pelēkā kapsēta, un pati baznīca. Līdz mūsdienām saglabājušās apbedījumiem krustejā un baznīcā izmantotās kapu plāksnes. Kapa plākšņu kopums baznīcā un krustejā ir saistīts tikai nelielu daļu no esošajiem apbedījumiem. Uz liela skaita eksponēto kapa plākšņu ir saglabājušās vēsturiskās inventarizācijas zīmes. Inventarizācijas grāmatas ir zudušas jau 19. gadsimtā. Hronoloģisku informāciju par apbedījumiem sniedz LVVA saglabātie Doma administrācijas tiesu protokoli. Plašāka informācija, ietverot uzrakstus un pārzīmējumus no kapu plāksnēm sniedz Johana Kristofa Broces kolekcija LU Akadēmiskajā bibliotēkā. Daļu no zem Doma koka grīdas esošajām kapa plāksnēm dokumentējuši Vilis Druģis (1912-1990) un Roberts Malvess (1905-1982) 1971. gadā.

Kopumā Doma ansamblī atrodas 264 kapu plāksnes. Publiski redzamās kapu plāksnes veido 52 Doma zālē eksponētās plāksnes, no kurām divas nav kapu plāksnes, bet viduslaiku altārgaldi, 23 krustejā eksponētās plāksnes, 12 Doma laukumā Jaunielas pusē sienā iebūvētās plāksnes, kā arī Jaunielas pagalmā uzstādītās 4 plāksnes. Neeksponētās kapu plāksnes atrodas zem pašreizējās Doma zāles koka grīdas. To apzinātais skaits ir 173 kapu plāksnes, taču jāpieņem, ka tas varētu būt lielāks. Jāuzskata, ka vismaz 3 kapu plāksnes ir apraktas Doma dārzā, jo tās tikušas salauztas izcelšanas laikā no krustejas grīdas.

Doma ansamblī esošās kapu plāksnes pārstāv arī hronoloģiski visplašāko kapu plākšņu grupu vienā ģeogrāfiska atrašanās vietā. Senākās kapu plāksnes saglabājušās no 13. gadsimta, jaunākās no 18. gadsimtā, kad apbedīšana pilsētas robežās tika aizliegta. Grupa atrodas arī vairākas kapu plāksnes, kuras līdz šim nav atribūtētas un kuras nav izdevies atribūtēt vai datēt pašreizējā izpētes stadijā. Vecāka kapu plāksne, kas ir saistīta ar pašiem apbedījumiem Rīgas Domā ir Johanna Ulenbruges (*Johann Ulenbruge*) kapa plāksne, kura datēta ar 1394. gadu.

Atslēgvārdi: kapa plāksnes, baznīca, Rīga, Doms

Jekaterina Miļgroma

Mākslas zinātnes nodaļa,
Restaurācijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Rīgas Grebenščikova vecticībnieku baznīcas ikonās „Tā kunga ieiešana Jeruzalemē” izpēte un restaurācija.

Darba vadītājs: Mag. art. Dmitrijs Laščetko

Rīgas Grebenščikova vecticībnieku baznīcas ikonās „Tā kunga ieiešana Jeruzalemē” ikonogrāfija

Ikona ir konservācijas procesā darbnīcā: koka pamatne, kur ir redzami bojājumi no ķirviņu iedarbības, tiek piesūcināta ar PLEXIGUM 8% benzīnā (nefrāze E80/110).

Ikonu var datēt aptuveni ar 18. gadsimta beigām, 19. gadsimta sākumu. Gaismošanas paņēmiens (*пробела*) atbilst 18. gadsimta beigām. Ikonā redzamo tēlu sejas, kā arī zirgi un arhitektūra, ir autora gleznojums, savukārt drēbes, zeltījums, koks un kalni ir pārgleznoti. Sejas ir gleznotas arhaiski, monohromi, izmantots tikai okers un svina baltais. Gleznošanas stilu var attiecināt uz vecticībnieku Pomoras darbnīcu Krievijas ziemeļos.

Jēzus Kristus ienākšana Jeruzalemē ir viens no notikumiem, kas minēti četros evaņģēlijos (Matveja 21:1-11, Marka 21:1-11, Lūkasa 19:28-38 un Jāņa 12:12-15). Glābēja svinīgā ierašanās Svētajā pilsētā Lieldienu svētku priekšvakarā notika pirms viņa ciešanām un bija Vecās Derības pravietojumu piepildījums.

Mākslā šī tēma parādās jau agrās kristietības laikā sarkofāgu bareljefos, tā ir iecienīta viduslaiku mākslā tēlniecībā un glezniecībā, tāpat arī vēlāk - tai skaitā Bizantijas ikonu glezniecībā. Praktiski visiem “Tā Kunga ieiešana Jeruzalemē” attēliem ir līdzīga kompozicionālā shēma, taču var būt būtiskas atšķirības detaļās, kas vai nu veido lielāku ilustratīvātāti, vai arī īpašā veidā akcentē skatītāja uzmanību. Arī Rīgas Grebenščikova vecticībnieku baznīcas ikonā Centrālo vietu ieņem Kristus tēls, kas sēž uz zirga (parasti uz ēzeļa). Aiz Kristus kreisajā pusē ir 12 cilvēku grupa - viņa sekotāji un mācekļi. Saskaņā ar evaņģēlijos minēto, kas atbilst vēsturiskajam, Kristus ierodas pilsētā, kur viņu sagaida līksmi cilvēki.

Tradicionāli Kristus tiek attēlots, skatienu vēršot uz savu mācekļu grupu. Grbenščikova baznīcas ikonā Jēzus Kristus tēls ir attēlots sarežģītā perspektīvā. Jēzus Kristus ir tērpies sarkanā hitonā un zilā apmetnī. Ap viņa galvu ir nimbs ar uzrakstu IC XC. Konferences referātā tiek apskatīta tēmas “Tā Kunga ieiešana Jeruzalemē” atspoguļojuma izmaiņas laika gaitā.

Atslēgvārdi : Ikona, mācekļi, Jēzus Kristus, Rīgas Grebenščikova vecticībnieku draudze

Liesma Zariņa

Mākslas zinātnes nodaļa,
Restaurācijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Adhezīvi monumentālās glezniecības
restaurācijā 21. gadsimtā

Maģistra darba vadītāja: Doc. Maija Tirzīte

Sienu gleznojumu izpēte īres nama Rīgā, Laimdotas ielā 30 kāpņu telpā

Maģistra darbs veltīts adhezīviem, kas tiek izmantoti monumentālās mākslas restaurācijā. Tāpēc tā ietvaros tiks veikta dažādu adhezīvu testēšana īstermiņā konkrētā izpētes objektā, lai saglabātu oriģinālo sienu gleznojumu nākamajām paaudzēm.

Restaurējamais objekts atrodas īres nama kāpņutelpā Rīgā, Laimdotas ielā 30 (1937., būvinženieris Eduards Bēthers). Ēka ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, tās interjeru izpēte līdz šim nav veikta un ir būtiska. Viens no interjera apdares elementiem ir sienas gleznojums kāpņu telpā, kas padomju laikos aizkrāsots. Vietām, ārēju apstākļu ietekmētajās krāsojuma nodrupumu vietās, ir manāms oriģinālais krāsas slānis, bet nav iespējams noteikt, kāda tipa krāsojums vai gleznojums tas ir. Par mākslas darbu vienīgās liecības ir mutiskās atmiņas no ēkas īpašniekiem – esot bijusi uzgleznota pils un ģeometriski, latviski raksti, bet nav konkrētu ziņu par gleznojumu izskatu, formu, novietojumu.

Mākslas darbs restaurācijā nonāca sliktā tehniskā stāvoklī, jo kāpņutelpa bijusi pakļauta temperatūras svārstībām un mitrumam. Darba procesā nolemts koncentrēties uz pašu augšējo kāpņu telpas posmu, jo sienas tur ir vislabāk saglabājušās. Virsējais pārgleznojums ir vēsi zaļš ar baltu dekoratīvo krāsojumu. Visi slāņi, atbilstoši savu materiālu raksturam, ir reaģējuši uz mitruma, temperatūras un sāļu kustības svārstībām. Vietām, bet viskoncentrētāk – tuvāk ārsienām ir vairāk vai mazāk apjomīgi gleznojuma zudumi līdz pat apmetumam.

Lai noteiktu gleznojuma struktūru, saglabātības un tehnisko stāvokli, tika veikti oriģinālā gleznojuma fragmentāri atsegumi, vizuālā un laboratoriskā izpēte. Veiktie darbi atklāj apjomīgus gleznojumus gan trafareta, gan brīvrokas gleznojuma tehnikā ar manām gleznojuma elementu robežām.

Darba mērķis ir atsegt plašākus gleznojuma laukumus, ja iespējams, tad visu sienu, veikt gleznojuma konservāciju, novērst laika gaitā radušos bojājumus, piešķirot gleznojumam stabilu tehnisko un eksponēšanai piemērotu māksliniecisko stāvokli.

Atslēgvārdi: monumentālā glezniecība, restaurācija, konservācija, izpēte

Santa Sleikša

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Sprēsliņas Latvijas teritorijā 19. gs. līdz 20. gs. sākums

Maģistra darba vadītāja: Asoc. prof. Inese Sirica

Sprēsliņas 20. gs. 40. – 80. gadu etnogrāfisko ekspedīciju liecībās LU Latvijas vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuvē

Referātā autore analizē Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta (turpmāk - LU LVI) Etnogrāfisko materiālu krātuvē (turpmāk - EMK) esošo kultūrvēsturisko materiālu kopu. Materiālus veido Latvijas vēstures institūta zinātnieku etnogrāfiskajās ekspedīcijās apkopotais materiāls laika posmā no 1948. gada līdz 1981. gadam. Pētīti lauka pieraksti, grafiskie materiāli - zīmējumi, fotogrāfijas, kā arī ekspedīciju dalībnieku dienasgrāmatas, kas atrodami 28 mapēs, kopā sastādot aptuveni 180 informācijas vienības.

Materiāls par 19. gadsimta un 20. gadsimta sākuma sprēsliņām vākts posmā, kad Latvijas teritorija bija Padomju Savienības sastāvdaļa. Līdz ar to referātā tiks analizēts arī etnogrāfijas kā zinātnes disciplīnas politiskais slānis. Pētījumiem par etnogrāfisko ekspedīciju kā zinātnes veidošanas stratēģiju Padomju Savienībā pievērsušās vēsturnieces Ilze Boldāne – Zeļenkova, Anete Karlsona un Daina Bleiere, kā arī igauņu mākslas vēsturnieks Jāks Kangilaski (*Jaak Kangilaski, 1939 – 2022*). Nosauktie autori ir referāta pētījuma fokusa teorētiskais pamats.

Izzināt EKM liecības par sprēsliņām palīdzēja tādas pētniecības metodes kā tipoloģija - lai spētu veiksmīgi apkopot un strukturēt informācijas un materiālu apjomu., kartēšana - analizētā kultūrvēsturiskā materiālu kopa sadalīta pa pilsētām, apgabaliem un rajoniem un salīdzināšana - savstarpēji salīdzinātas ekspedīciju dalībnieku dokumentārās liecības, zīmējumi, fotogrāfijas, tādējādi apjaušot analizējamā materiāla specifiku, atšķirības un raksturīgākās pazīmes.

Etnogrāfisko ekspedīciju pierakstu materiāli kalpo par nozīmīgu laikmeta liecinieku, kas norāda uz starpkaru Latvijas etnogrāfisko ekspedīciju tradīciju un pēctecību 20. gs. 40. - 80. gadu etnogrāfisko ekspedīciju darbā. Tomēr jau tagad var secināt, ka EMK atrodas liecības, kas nedublē 20. gs. 20. - 40. gadu sākuma Pieminekļu valdes vākumu. Analizējot ekspedīciju materiālus secināms, ka liecības dokumentētas pastarpināti un parasti šķiedru vai tekstilapstrādes kontekstā.

Atslēgvārdi: koloniālisms, nacionālā identitāte, kokamatniecība, šķiedru apstrāde

Līva Uzulniece

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Jehuda Pens, ebreju mākslinieks

Maģistra darba vadītāja: Doc. Aiga Dzalbe

Jehuda Pens. Ebreju māksla un dzīvesziņa

Jehuda Pens (Yehuda Pen, saukts arī Yuri Pen, krievu: *Юдель Пэн*; *baltkrievu: Юдаль яеб Іегуда Пэн*, 1854 - 1937) ir ebreju gleznotājs un skolotājs, kurš dzimis Zarasos Lietuvā, studējis Sanktpēterburgā, strādājis Daugavpilī un Krustpilī, bet savu lielāko dzīves daļu pavadījis Vitebskā Baltkrievijā. Latvijā un citviet pasaulē vairāk zināms viņa audzēknis Marks Šagāls (*Marc Chagall*, 1887-1985), kurš par sava skolotāja radošo darbu ir teicis: "Jums nevajag staigāt pa pilsētu, pievērst uzmanību cilvēkiem, nevajag iet uz teātri, baznīcu, sinagogu - jums viss ir priekšā, viss vaid, raud Pena gleznās katru minūti gan dienā, gan vakarā, gan brīvdienās". Par Jehudu Penu maz zināms Latvijā, bet ir pieejami informācijas avoti un liecības gan Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, gan Daugavpils Novadpētniecības muzejā, gan Krustpils pilī (Jēkabpils Vēstures muzejā). Materiālu izpētei autore izmanto grāmatas, izstāžu katalogus, fotogrāfijas, publikācijas, dokumentālo kino un izstāžu apskatus.

Topošajā maģistra darba pētījumā ietverts mākslinieka un skolotāja Jehuda Pena dzīvesgājums un viņa darbu interpretācija caur sociāli etnisku prizmu – ebreju kultūru un dzīvesziņu 19. gadsimta beigās 20. gadsimta pirmajā trešdaļā Austrumeiropā. Darba autore analizē mākslinieka biogrāfiju un mākslas darbus no psiholoģiskā, sociālā, kultūras un reliģiskā aspekta, metodoloģiju papildinot ar mūsdienu kritisko teoriju (postkoloniālisma) atziņām. Konferences lasījums aplūko vienu pētījuma aspektu – mākslinieka biogrāfiju un ebreju mākslas un dzīvesziņas analīzi Pena gleznoto sieviešu portretos. Sociālais konteksts noteicis mākslinieka darbības virzienus un dzīvesstilu, kas tik labi pamanāms viņa darbos un dzīvesgājumā. Nozīmīgs ir Jehuda Pena uzticības apliecinājums mākslai, kas

disonē ar viņa ticības piederību. Te saskaras divas savā starpā nesavienojamas lietas – māksla un ebreju dzīvesziņa, kas tradīciju kontekstā aizliedz lielu mākslai piederošu darbību kopumu.

Atslēgvārdi: ebreji, Jehuda Pens, dzīvesziņa, portrets

Krista Petrauska

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Padomju laikā tapušās Romas katoļu altārglezņas
Latvijas un Lietuvas teritorijā (1945-1990)

Maģistra darba vadītāja: Dr. art. Rūta Kaminska

Padomju laika altārglezņu gleznotāji Latvijā un Lietuvā

Maģistra darbs ir pētījums par Romas katoļu baznīcu altārgleznām, kuras tapušas padomju okupācijas laikā. Konferencēs lasījumā tiks īsi iezīmēta antirelīģiskā politika Latvijas un Lietuvas padomju republikās un pievērsta uzmanība altārglezņu gleznotāju kopīgajiem un atšķirīgajiem biogrāfiskajiem aspektiem altārglezņu tapšanas kontekstā.

Niecīgais līdzšinējo publikāciju skaits par padomju laika altārglezņu gleznotājiem, pat ja tie ieguvuši profesionālu mākslas izglītību, mudinājis šo tēmu izvērst apkopojošā un salīdzinošā pētījumā, analizējot divu Baltijas valstu – Latvijas un Lietuvas – piemērus.

Abās valstīs padomju perioda altārgleznes nereti altāros atrodas salīdzinoši īsu laiku, pēc neatkarības atjaunošanas darbi pakāpeniski tiek nomainīti, radot bažas, ka bez savlaicīgas pētnieciskas fiksācijas šos sakrālos interjerus vairs nebūs iespējams rekonstruēt.

Padomju laikā Latvijā aktīvi darbojās Pāvils Gludāns (1915-1968), Jadviga Žilvinska (1918-2010), Margarita Peilāne (1915-1996) u.c., bet Lietuvā – Antans Kmieliausks (*Antanas Kmieliauskas*, 1932-2019) Teodora Kriaučiūnaite (*Teodora Kriaučiūnaitė*, 1910-1974) Julija Paltarokaite-Šalkauskiene (*Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė*, 1904-1994) u.c. Lasījumā tiks aplūkota arī Vlada Čizauska (*Vladas Čizauskas*, 1888-1970) baznīcu interjeru noformēšanas darbnīca (1922), kas 40. gados pārsaukta par "Pirmo baznīcu mākslas un apdares darbnīcu Lietuvā". Darbnīca slepeni darbojās arī padomju laikā, papildinot Lietuvas baznīcas ar jauniem altāriem, skulptūrām, gleznām, u.c. interjera dizaina elementiem. Latvijā

daudzu baznīcu atjaunošanas projektu autors ir arhitekts un mākslinieks Edgars Slavietis (1905-1986).

Pētījumā izmantotas vairākas pētniecības metodes un to kombinācijas – kontekstuālās un salīdzinošās analīzes metodes, biogrāfiskā metode, mākslas darbu formālā un ikonogrāfiskā analīze. Veikta arī tēmas izpēti saistītu avotu pētniecība un vāktas mutiskas liecības.

Atslēgvārdi: padomju laiks, sakrālā māksla, altārglezņas, Baltijas valstis

Agnese Strautiņa

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Rīgas kafejnīcu interjers (1953 - 1990)

Maģistra darba vadītāja: Prof. Silvija Grosa

Kombināta "Māksla" darbi Rīgas kafejnīcu interjerā 20. gadsimta 70. gados

Sabiedriskie interjeri ir laikmeta liecība, kas raksturo pilsētu, tās attīstības posmus un iedzīvotāju dzīvesstila paradumus, ļaujot iepazīt procesus un likumsakarības.

Ārpus padomju okupācijas politiskā, stingrā mākslinieciskā regulējuma, kur nereti mākslinieka darbs bija pierādījums viņa politiskajai lojalitātei, padomju Rīgas kafejnīcu interjers ļāva māksliniekiem paust savu redzējumu attiecīgā laika kontekstā, izmantojot arhitektonisko formu un materiālu smalko valodu.

Tekstila un metāla māksla, kokgrebumi, vitrāžas, kā arī citi kombinātā "Māksla" radītie darbi kļuva par telpiskajiem risinājumiem, radot unikālu interjeru.

Sāka tikt izmantoti jauni kafejnīcu estētiskie traktējumi un tendences – "brīvais plānojums", sapludinot iekštelpu ar ārtelpu, ļaujot ainavai kļūt par interjera sastāvdaļu, kā arī specializētu ēdināšanas uzņēmumu izveide jaunuzceltajos dzīvojamajos rajonos (kafejnīcas "Ruse" Ķengaragā, kafejnīca "Saule" Juglā).

20. gadsimta 70. gados Rīgas kafejnīcu interjeros sāka dominēt telpiskais pārsātinājums - kafejnīcā "Rostoka", Pētera Stučkas (mūsdienās – Tērbatas ielā 13, arhitekts Josifs Godenbergs) pirmā stāva sienas bija dekorētas ar metālkalumiem, savukārt otrā – uz kuru veda ar barokāliem elementiem rotātas vītņveida trepes – pie sienas atradās mākslinieka Artūra Ņikitina (1936-1922) veidotais senās Rostokas koka makets, kas savā vizuālajā izpildījumā disonēja ar iepriekšminētajiem elementiem.

Atslēgvārdi: interjers, kafejnīca, dizains, kombināts "Māksla", Rīga, padomju modernisms

Katrīna Daugule

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Arnolda Plauža dzīve un daiļrade

Maģistra darba vadītāja: Doc. Aiga Dzalbe

Ieskats Arnolda Plauža un Gunāra Bindes radošajā sadarbībā

Maģistra darba mērķis ir aptvert mākslinieka Arnolda Plauža (1927-2008) māksliniecisko darbību, kas īpaši ražīga bijusi 20. gadsimta 60. un 70. gados, bet ilga līdz pat mākslinieka nāvei 2008. gadā. 1962. gadā Arnolds Plaudis absolvēja Latvijas Mākslas akadēmijas Scenogrāfijas nodaļu. Bijis galvenais mākslinieks un scenogrāfs Liepājas, Dailes, Valmieras, kā arī Rīgas Operetes teātros. Tāpat strādājis par mākslinieku un scenāristu vairākām Rīgas Kinostudijas filmām, vienmēr paralēli nodarbojoties ar glezniecību un jaunās mākslinieku paaudzes skološanu. Arnolda Plauža plašais radošo darbību spektrs iekļauj arī sadarbību ar vairākiem Latvijas kultūras vidē nozīmīgiem cilvēkiem - kino dokumentālistiem Ivaru Selecki un Juri Podnieku (1950-1992); režisoriem Oļģertu Dunkeru (1932-1997), Eduardu Smiļģi (1886-1966), Māru Ķimeli, Oļģertu Kroderu (1921-1912) u.c.

Referātā darba autore ielūkosies vienā no pamanāmākajām - Arnolda Plauža ražīgajā radošajā sadarbībā ar fotogrāfu Gunāru Bindi. Tās sākums meklējams 60. gados, kad Binde pie Plauža mācījās zīmēt. Turpat izauga Plauža un Bindes sadarbība foto mākslā, kurā attīstījās oriģināls, inscenējumā balstīts fotogrāfijas paņēmiens, kas aizlienēja mākslinieciskos paņēmienu gan no teātra, gan kino. Arnolds Plaudis kalpojis ne tikai kā idejas katalizators, bet arī tēls daudzām Gunāra Bindes fotogrāfijām, piemēram, *Siena* (1964), *Botticelli 71* (1970) un *Spēle* (1983). Iespējams, atpazīstamākais šīs radošās sadarbības piemērs ir leģendārā teātra režisora Eduarda Smiļģa portrets, kas rotā Jaunā Rīgas teātra ēkas Lāčplēša ielā brandmūri.

Minētais portrets 1965. gadā 29. Argentīnas Starptautiskajā fotogrāfijas salonā ieguva galveno balvu, un pateicoties šiem panākumiem, Gunārs Binde un Arnolds Plaudis ieguva iespēju veidot foto filmu *Hallo, Maskava!*. Pasūtījumu veica preses aģentūra *Novosti* un tā mērķis bija radīt reklāmas rullīti, kas ārzemju auditorijai veidotu pozitīvu priekšstatu par dzīvi PSRS galvaspilsētā. Filmas autori lielā mērā izmantoja iespēju dokumentēt Maskavu pēc saviem ieskatiem, brīžiem raisot raizes filmas pasūtītājos. Tomēr, pateicoties Bindes un Plauža skaidrajai vīzijai, filma tapa, atkal gūstot starptautiskus panākumus.

Atslēgvārdi: Arnolds Plaudis, Gunārs Binde, fotogrāfija, inscenējums, *Hallo, Maskava!*, 60. gadi

Džūlija Rodenkirhena

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Analogās fotomontāžas un kolāžas

Latvijas fotogrāfijas vēsturē.

Maģistra darba vadītājs: Prof. Eduards Kļaviņš

Fotomontāžas un kolāžas Latvijas fotogrāfijas vēsturē: Vilhelms Mihailovskis

Fotomontāžas un kolāžas ir komplicēts vizuālās izteiksmes līdzeklis, kas Latvijas fotogrāfijas vēsturē tikpat kā nav pētīts, bet teorētiski principi to analizēšanai ir sevišķi liels retums arī pasaules kontekstā. Maģistra darba autore skata fotomontāžas un kolāžas no attēla semiotikas perspektīvas, izmantojot Jakoba Banjuelosa (*Jacob Bañuelos*) izvirzīto analīzes modeli. Ar ikonoloģijas metodes palīdzību tiek analizēta konkrēto fotogrāfiju nozīme un saturs kā ietilpīgai laikmeta liecībai.

Viens no autoriem, kurš fotomontāžu izmantojis visplašāk, ir Vilhelms Mihailovskis (1942-2018). Savā daiļradē Mihailovskis izkopis spēcīgu rokrakstu ar noteiktām tēlu sistēmām un raksturīgiem paņēmieniem. Publicējis rakstus par fotogrāfiju periodiskajos izdevumos, visvairāk žurnālā "Māksla", kā arī bieži paudis savus teorētiskos uzskatus, kas ļauj padziļināti izprast mākslinieka vizuālo valodu un radītās fotomontāžās, kuras Mihailovskis atzīst par visatbilstošāko izteiksmes veidu viņa domāšanai. "Pats vērtīgākais, ko fotogrāfs var dot savas laikam, - ir tik vien kā godīgs paša laikmeta atspoguļojums," viņš atzīst. Galvenais veikums montāžu kontekstā ir sērija "Humanus", kuru Mihailovskis radījis no 1969. līdz 1982. gadam, bet grāmatas formātā tā publicēta 2015. gadā. Sērijā aptvertas gan tādas tēmas kā pirmsperestroikas laikmeta izjūta, urbanizācija, aukstais karš, gan emocionālas interpretācijas par tik plašiem jēdzieniem kā dzīvība, pieaugšana, ģimene u.c.

Atslēgvārdi: fotogrāfija, fotogrāfijas vēsture, fotomontāžas

Kornēlija
Karolīna Ābele

LMA Mākslas vēstures un teorijas
apakšnozare *Kuratoru specializācija*.
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Aivara Krūkļa biogrāfija. Pasaules latviešu dizaina mākslinieku video saiets Rīgā 1990. gadā. Kuratoriāls skatījums uz privātu kolekciju.

Maģistra darba vadītāja: Asoc. prof. Inese Sirica

Pasaules latviešu dizaina mākslinieku video saiets Rīgā 1990. gadā

Maģistra darba mērķis ir apkopot privātu Aivara Krūkļa kolekciju, no tās izveidot sistematizētu arhīvu. Šīs kolekcijas vērtīgākā daļa ir VHS kasetes, kurās glabājas videomateriāli no vairākām 20. gadsimta 80. gadu dizaina izstādēm Rīgā, Latvijas Mākslinieku savienības kongresiem un Aivara Krūkļa rīkotā Pasaules latviešu dizaina mākslinieku video saieta Rīgā 1990. gadā (turpmāk - saiets).

Pievērst uzmanību saietam ir būtiski, jo tajā pulcējās vairāk nekā 50 dizaineri, mākslinieki, grafiķi, arhitekti, mākslas vēsturnieki, kritiķi no Latvijas, Austrālijas, Kanādas, Amerikas Savienotajām Valstīm, Zviedrijas, Anglijas, u.c., lai dalītos pieredzē, kas toreiz bija ne tikai darba paņēmieni atšķirības, tehnoloģiju iespējas, bet arī pasaules uztveres atšķirības. Jāuzsver, ka šāda mēroga tikšanās Latvijā tikai mēnesi pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas deklarācijas pieņemšanas ir pārsteidzošs notikums.

Saieta programmā bija dalībnieku aktuālo darbu prezentācijas, diapozitīvu demonstrācijas, ekskursija uz Latvijas Mākslas akadēmijas Funkcionālā dizaina katedru. Viesi iepazinās ar tobrīd viņuprāt kritisko situāciju Latvijas dizaineru un dizaina izglītības tehniskajā situācijā. Noslēgumā tika izveidots un parakstīts dizaineru manifesti.

Uzsaukumi, aicinājumi, atsauksmes, atskaņas no notikuma, maz tika atspoguļoti presē, kopumā progresīvais notikums ir nepelnīti aizmirsts, kas liek aktualizēt dizaineru kā nozares pārstāvju nozīmi toreiz un tagad. Aivara Krūkļa privātā kolekcija glabā kvalitatīvus un apjomīgus materiālus par šī saieta norisi, kas ļauj aplūkot un aptvert šī notikuma

mērogu. Kolekcijas izpētes laikā veiktas vairākas intervijas ar Aivaru un Helgu Krūkļiem. Mākslinieku savienības Dizaineru sekcijas paspārnē notikušais dizaineru saiets bija viena no platformām, kurās Aivars Krūklis strādāja, cīnoties par dizainera tiesībām, par šīs profesijas novērtēšanu un izpratni par to.

Atslēgvārdi: Aivars Krūklis, Latvijas dizaina vēsture, Dizaineru saiets, privātas kolekcijas pētniecība, retrospektīva izstāde

Agnese Frickausa

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Oskara Vailda traģēdijas "Salome" iestudējumi
latviešu teātrī (tās scenogrāfija un kostīmi)
Maģistra darba vadītāja: Asoc. prof. Agita Gritāne

Ieskats Oskara Vailda "Salomes" iestudējumu scenogrāfijā latviešu teātros un operā 20. un 21. gadsimtā

Interese par Oskara Vailda 1891. gadā pēc Bībeles leģendas radīto lugu "Salome" (tāpat kā interese par citu ārzemju autoru dramaturģiskajiem darbiem) un tās iestudēšanu latviešu teātriem ir bijusi nemainīga kā 20. gadsimta sākumā, tā pēdējā desmitgadē.

Teātra mākslas vēsturē "Salome" saistās ar modernisma uzplaukumu jeb laika posmu, kad arī mainījās izpratne par skatuvisko laiku un telpu. 20. gadsimta pirmajā pusē nostiprinoties scenogrāfa profesijai, arī izrādes neverbālā estētika jeb vizuālais veidojums kļuva par neatņemamu stūrakmeni iestudējumā un pat kā patstāvīgu mākslas darbu.

"Salome" vienmēr teātra māksliniekiem un scenogrāfiem ir intriģējošs iestudējuma materiāls, tomēr sava sarežģītā teksta un idejas dēļ kļūst arī par īstu izaicinājumu. Kopš pirmās "Salomes" izrādes Latvijā 1920. gadā līdz pat pēdējai 2018. gadā "Salomes" scenogrāfijas ir neatkarīgi dažādas (šajā laika posmā Latvijā ir bijuši četri "Salomes" teātra un četri operas iestudējumi). Tās var tiekties uz precīzu, uz vēsturiskām liecībām balstītu un dokumentālu vizuālo risinājumu vai tieši pretēji būt kā brīva, mākslinieka fantāzijā balstīta lugas interpretācija, jo senā pasaule, kurā risinās lugas darbība, savā ziņā mūsdienās ir kaut kas abstrakts, tāpēc tā mākslinieka redzējumā var būt nekonkrēta, ieturēta minimālisma stilistikā vai pat atklāties kā cita planēta.

No izrādēm saglabājušās fotogrāfijas, video ieraksti, skices, meti, recenzijas un mākslinieku komentāri ļauj ne tikai izsekot lugas "Salome" scenogrāfijas dažādībai Latvijā,

bet arī veidot un izprast stāstu par scenogrāfijas evolūciju, attīstību un tendencēm Latvijā daudz plašākā nozīmē, kā arī pievērsties scenogrāfijas mijiedarbībai ar mākslas zinātnei, kas ir neordināra un maz pētīta parādība.

Atslēgas vārdi: "Salome", scenogrāfija, latviešu teātri, opera.

Katrīna Vastlāve

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas
vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Mākslinieku grupa LPSR Z

Maģistra darba vadītāja: Doc. Aiga Dzalbe

Mākslas uztveres dekonstruēšana. Performatīvais aspekts grupas LPSR Z darbībā

Mākslinieku grupa LPSR Z bija neordināra mākslinieku apvienība, kas darbojās no 1987. līdz 1994. gadam Latvijas mākslas avangarda scēnā. Grupas dalībnieki ir tā laika jaunie mākslinieki Normunds Lācis, Vilnis Putrāms, Artis Rutks, Māris Subačs un Vilnis Zābers.

Mākslas uztveres dekonstrukcija referātā tiek saprasta kā tradicionālo priekšstatu nojaukšana par to, kā māksla tiek uztverta, interpretēta vai novērtēta. Grupas radošā darbība izaicināja mākslas un skatītāja attiecības caur paradoksu, esošo priekšstatu apvērsumu, absurdo un lingvistiskām spēlēm. Viens no būtiskām grupas darbības vektoriem ir mākslas teritorijas paplašināšanās, manifestējot, ka jebkurš indivīds ir spējīgs uz radošiem eksperimentiem un māksliniecisko darbību. Sekojot absurdā entuziasma paradigmai, mākslinieku grupa, kura apvienoja tomēr akadēmiski izglītotus dalībniekus, eksperimentēja ar mākslas veidu sintēzi, vēstījuma paradoksiem un radošiem vingrinājumiem visdažādākajos medijos.

Viena no spilgtākajām grupas izpaušmēm līdzās neilgajā darbības laika nogrieznī samērā lielajam izstāžu skaitam, bija performance publiskajā telpā. Grupas performatīvā darbība referātā aplūkota plašākā veidā, iekļaujot gan atsevišķas organizētas akcijas Rīgas pilsētvidē, gan lomu spēles, gan paštēla konstatēšanu medijos, gan ikdienas dzīves teatralitāti.

Centrālā persona mākslinieku apvienībā bija Vilnis Zābers (1963 – 1994), pēc kura pāragrās nāves, izjuka arī grupas darbība. Zābers mērķtiecīgi integrēja savu dzīvi mākslā

un viņa personībai bija integrāla nozīme viņa mākslinieciskajā darbībā kopumā. Šī mākslas un dzīves robežu saplūsmē atspoguļojās arī grupas radošajās izpaušmēs, tiecoties pēc mākslas demokratizēšanas caur atvērtību, entuziasmu un autentiskumu.

Pētniecības izaicinājumi ir fiksētu dokumentālo liecību trūkums un samērā fragmentāri pieejamais vizuālās informācijas apjoms par grupas darbību, ko daļēji kompensē grupas dalībnieku un laikabiedru liecības, kuras tomēr ne vienmēr ir zinātniski verificējamas.

Atslēgvārdi: Performance, mākslas uztvere, avangarda māksla, LPSR Z, Vilnis Zābers

Ketrīsa Petkeviča

LMA Mākslas vēstures un teorijas
apakšnozare *Kuratoru specializācija*.
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: "Izstāde - refleksija par sieviešu
pieredzi vardarbīgās attiecībās"

Maģistra darba vadītājs: Doc. Jānis Ozoliņš

Vardarbības pret sievietēm Latvijā problēmas aktualizēšana caur akciju – performanci

Referāta mērķis ir atspoguļot trīs būtiskus aspektus, kas tiek izvērsti maģistra darbā: 1. vardarbība pret sievietēm Latvijā, tās aktualitāte un problemātika; 2. nozīmīgākās tēmas un piemēri feminisma mākslā no 1960. gada līdz mūsdienām; 3. kuratoriālā prakse, veidojot akciju – performanci, kas izriet no maģistra darba tēmas.

Statistikas dati Latvijā par vardarbību pret sievietēm atspoguļo ilgi samilzušu problēmu: katra trešā sieviete no tās ir cietusi. Lai rosinātu padziļinātu tēmas apguvi un kritisku skatījumu uz tās atspoguļojumu mākslā, maģistra darbā analizēti mākslinieču darbi, kuros atspoguļota seksuālās vardarbības pieredze. Analizējot mākslas darbus no feminisma teoriju perspektīvas, pētījumā atklāts, kā traumu piedzīvojušās sievietes izsaka savus pārdzīvojumus mākslas darbos, provocējot sabiedrību izprast vardarbības pieredzi, kuru nav neiespējami izteikt vārdos.

Feministiskā māksla attīstījies kopš 1960. gadiem kopsolī ar postmodernismu. Šajā laikā jauna un būtiska mākslinieču izteiksmes forma bija performance, kurā viņas pauda ne vien personīgu, bet arī politisku skatījumu uz pasauli. Izzinot plašāk trešā un ceturtnā vilņa feminisma ideju ietekmi uz laikmetīgo mākslu, referāta autore attīstījusi savu kuratoriālo pieeju. Izstādes daļa iecerēta kā akcija – performance Rīgā, kas norisināsies no vardarbības cietušo anonīmo respondentu minētajās lokācijās. Performances ietvaros mākslinieces kopā ar kuratori dosies uz šīm lokācijām, marķējot tās ar cilvēka ķermeņa siluetu, pievienojot aprakstus par vardarbīgo pieredzi, kas šajās vietās notikusi.

Atslēgvārdi: feminisms, traumas studijas, laikmetīgā māksla Latvijā, vardarbība pret sievietēm; kuratoriālās prakses, performance.

Žanete Liekīte

LMA Mākslas vēstures un teorijas
apakšnozare *Kuratoru specializācija*.
Maģistra programmas 2. kurss

**Maģistra darba tēma: Mākslinieku pašorganizētās iniciatīvas Baltijas
laikmetīgās mākslas telpā**

Maģistra darba vadītāja: Doc. Helēna Demakova

Mākslinieku pašorganizētās iniciatīvas Latvijas laikmetīgās mākslas telpā

Latvijas laikmetīgās mākslas ainavu raksturo unikāli apstākļi: perifēra ģeoloģija, nepietiekama Kultūras ministrijas uzmanība un līdz ar to neizbēgams “institucionālais sagurums”. Tomēr par spīti finansiālajiem un mākslas telpu ierobežojumiem ir novērojamas augstvērtīgas un eksperimentālas mākslinieku vadītas iniciatīvas.

Paradoksālā kārtā, mūsu reģiona ierobežojumi netīši motivē unikālu mākslas iniciatīvu tapšanu. Neveiklās institucionālās predispozīcijas pagēr, ka mākslinieki kolektīvās mākslas apakšformātā rada “mākslu mākslas pēc”, nevis lai izpildītu mākslas aktualitāšu normas (kā tas nereti vērojams mākslas metropolēs). Šie uz mākslinieku komūnām vērstie notikumi netiecas attaisnot savas scēnas leģitimitāti – tie rada scēnu, kuras nav. Mākslinieku pašorganizētās aktivitātes, nereti balstoties uz entuziasmu finansiālā atalgojuma vietā, piespiedu kārtā meklē jaunus mākslas esamības veidus. Tās upurē klasisko 1:1 (kurators/mākslinieks, mākslinieks/skatītājs, skatītājs/mākslas darbs) sistēmu un nonāk pie jauniem, kolektīviem pastāvēšanas veidiem un izstāžu veidošanas metodoloģijām.

Institucionālā opozicionārisma iniciatīvas – kā NSRD 80. gados vai tā pēcteči, radošā apvienība “Open” 90. gados – veidoja aizmetņus laikmetīgās mākslas brīvā gara virzībai. Meklējumos pēc eksperimentālām platformām un radošas neierobežotības vēl 30 gadus vēlāk vērojams līdzīgs noskaņojums vietējā mākslas telpā, apsteidzot valsts delegācijas veikumu. Rezultātā, institūcijas tiek atstātas fonā, formējas radošie kolektīvi

Fluxus garā, īslaicīgākas vai ilglaicīgākas projektu norises vietas un mākslinieki, labprātīgi dalot skatuvi ar citiem domubiedriem, kļūst paši par saviem kuratoriem un direktoriem – nākot klajā ar novatoriskām kuratoriālajām metodēm.

Atslēgasvārdi: Mākslinieku pašorganizētās aktivitātes, kuratoriālās metodes, institucionālā kritika

Laima Daberte

LMA Mākslas vēstures un teorijas
apakšnozare *Kuratoru specializācija*.
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: Atmiņa un telpa mākslas darbu un izstāžu kontekstā

Maģistra darba vadītājs: Prof. Jānis Taurens

Telpa kā atmiņas nesējs

Kādēļ pieaugušā vecumā īpaši atceramies bērnības māju trepes un pieredzam īpašas sajūtas, kas reizēm pārņēm satiekoties ar ikdienišķām ainām? Kur atrodas atmiņas?

Roberta Smitsona (*Robert Smithson*) darbus, kas veltīti vietai/nevietai var aplūkot, lai uzdotu jautājumus par atmiņu glabājošo un ierosinošo mēdiju daudzveidību - būtību un lomu, to nesošo fizisko ietvaru un tā īpašību kopumu. Savā esejā "Apziņas nogulsnešanās: Zemes projekti"(1968) Smitsons jautā, kā ietvert vietu. Pārvietojot šīfera gabalus, lai izveidotu nevietu, viņš rada jaunus atmiņu ietvarus, rada telpu jauniem palaidēj mehānismiem.

Lasījumā aplūkota telpa kā atmiņas nesējs. Lai atklātu šīs parādības kopsaucējus jāpieskaras tādiem jēdzieniem kā asociāciju tīkls, telpas slāņi u.c.

Pētījuma metodoloģija balstās iepriekš minētā un citu autoru darbu kā arī ar viņiem publicēto interviju kontentanalīzē. Pētījumu tālākajos posmos paredzēts papildināt ar citām kvalitatīvās analīzes metodēm.

Pirkstu galos ierakstītu atmiņu sajūtas pieminētas Gastona Bašlāra (*Gaston Bachelard*) un Anri Lefevra (*Henri Lefebvre*) pārdomās par telpas uztveri, aplūkojot telpas fenomenoloģiskos un socioloģiskos aspektus.

Atpazīstot pašu pārdzīvoto citu cilvēku atmiņu konstrukcijās, iekļaujot kolektīvā laukā un telpā, kas var kalpot mūsu pašu atmiņu izprašanai un samierināšanai. Jāpiemin, ka, pētot atmiņu, pagātnes un nākotnes pretstats var būt maldinošs. Tāpat arī pētniecībā aplūkotā atmiņas jēdziena dažādo formu un pieeju pretnostatījums. Kolektīvās atmiņas lauku un šīs pieejas noliedzējus aplūkojusi Aleida Asmane (*Aleida Assmann*), bet jomu

plašais apvārsnis un starpdisciplināras pieejas nepieciešamība uzsvēta levas Melgalves pētījumos.

Nozīmi kādai izpaušmei var rast satiekot Barta (*Roland Barthes*) pieminēto *Punctum* jeb "tas, kas man trāpa". Satikšanās ar atmiņu palaidēj mehānismu, kas var būt kāda detaļa vai objekts, paver iespēju iepazīt apkārt esošo un atklāt sevī mītošo. Taču šie stāvokļi var mainīties. Cilvēku dzīves un pieredzes laiks veido to appasaules stāvokli, ko var uzskatīt par dabisku. Tam mainoties un pārvietojot "normatīvo atskaites punktu", mainās izpratne par to, kam tiek pielīdzināts pārējais. Vides zinātnē to dēvē par "*shifting baselines*".

Atslēgas vārdi: atmiņa, telpa, atmiņas nesējs

